

Samenvatting

Dit proefschrift onderzoekt de ontwikkelingen in de plaatselijke economie van Zuidoost Panjab in de achttiende en negentiende eeuw. Het gebied is een voorbeeld van wat Jos Gommans de ‘stille frontiers’ van Zuid-Azië heeft genoemd. Dit waren gebieden waar, historisch gesproken, de macht in handen van plaatselijke stammen en clans lag en de autoriteit van de staat regelmatig werd uitgedaagd door informele politieke /spelers. De ‘stille frontiers’ waren ook ecologische grensgebieden, waar de herders- en boereneconomie elkaar overlaptten. Gelegen aan de rand van zowel de nomadische wereld van Centraal-Azië als de agrarische wereld van de Gangesvallei was Zuidoost Panjab bij uitstek zo’n ‘stille frontier’. Al voor het afbrokkelen van het Mogolrijk in de achttiende eeuw was het plaatselijke politieke landschap zeer versplinterd. Naast de Mogols, waren er tal van krijgsheren, vorsten, en onafhankelijke politieke ondernemers die hier gedijden en met elkaar concurreerden.

Dit onderzoek bestudeert het effect van kolonisatie op Zuidoost Panjab. Toen in 1803 de Engelse Oost-Indische Compagnie eerst de stad Delhi en de omringende gewesten veroverde, aarzelde ze om administratieve verantwoordelijkheid voor het gebied op zich te nemen. In dit droge landschap waren er vele obstakels in de weg van een winstgevende boereneconomie, waardoor de staatsinkomsten naar verwachting ook laag zouden zijn. Desondanks was de positie van dit gebied aan de noordwestelijke grens van India strategisch te belangrijk om het in vijandige handen te laten vallen. Na enige experimenten met het uitbesteden van bestuurstaken aan lokale bondgenoten nam de Compagnie geleidelijk de administratie van Zuidoost Panjab in handen. De Compagnie werd geconfronteerd met een tweetal uitdagingen. Ten eerste, was het gebied onderverdeeld in kleine staatjes, wat het opzetten van een uniform bestuur moeilijk maakte. Deze staten daagden tevens het gezag van de koloniale staat uit. Ten tweede, waren de nomadische herders en boeren die in dit gebied woonden moeilijk te overzien en te controleren. De mobiliteit van het herders- en boerenbestaan maakte de belastinginning moeilijk. Daarnaast keek de koloniale staat met argwaan naar rondtrekkende volkeren, omdat deze meer ‘crimineel’ zouden zijn dan ‘deugdzaam’, gesettelde onderdanen.

Om deze uitdagingen aan te pakken en om haar formele autoriteit kracht bij te zetten, nam de koloniale staat verscheidene maatregelen. Dit proefschrift onderzoekt hoe effectief deze maatregelen daadwerkelijk waren, en wat voor impact ze hadden op de structuur en identiteit van plaatselijke gemeenschappen. Zodoende levert het een bijdrage aan de bredere geschiedschrijving van het kolonialisme in India. Tot enkele jaren geleden bestond er de historiografische consensus dat kolonisatie tot de ‘sedentarisatie’ van het subcontinent had geleid. In plaats van een mobiele, gemengde, economie zou er een gevestigde dorpsamenleving zijn ontstaan. Deze economische verandering zou gepaard zijn gegaan met een nieuwe sociale uniformiteit, die werd veroorzaakt door de verspreiding van ‘hindoeïstische’ kastennormen. Ondanks deze brede consensus bestonden er ook belangrijke meningsverschillen onder historici, vooral wat betreft de oorzaken en chronologie van deze verandering. Volgens wetenschappers van de zogenaamde ‘Cambridge school’, waren de processen van kastevorming en sedentarisatie al langer gaande. Kolonisatie zou dit proces slechts versneld hebben. Volgens historici die een postkoloniale aanpak hanteerden, speelde het koloniale bewind een veel grotere rol in deze socio-economische omwenteling.

Dit proefschrift neemt afstand van beide bovengenoemde opvattingen. Als critici van de postkoloniale historiografie, zoals Richard Eaton, David Washbrook, en Rosalind O’Hanlon hebben opgemerkt, kunnen we de impact van kolonisatie niet afleiden van koloniaal beleid. Sterker nog, door zich voornamelijk te richten op koloniale bronnen en spelers, negeerden postkoloniale historici vaak andere bronnen en acteurs. Hierdoor namen de koloniale staat en het koloniale perspectief een buitenproportionele plaats in in de geschiedschrijving. Om een completer verhaal te kunnen vertellen is dit proefschrift gebaseerd op een breed scala aan bronnen: naast koloniale briefwisselingen en gepubliceerde rapporten worden ook lokale Perzische en Urdu verslagen gebruikt.

Deze dissertatie haalt enerzijds inspiratie uit de aanpak van de Cambridge school maar neemt er tegelijkertijd ook enigszins afstand van. De methode van wetenschappers als Susan Bayly en Rosalind O’Hanlon, die het effect van kolonisatie vanuit een langetermijnspectief hebben onderzocht, wordt overgenomen. Tegelijkertijd wordt de stelling genuanceerd dat kolonisatie tot het ontstaan van een gevestigde boerensamenleving leidde. Ook wordt de conclusie dat kolonisatie het ontstaan van een sterk Brahmanistische kastesamenleving bevorderde bekritiseerd. In Zuidoost Panjab is hier weinig bewijs van. Tot de vroege twintigste eeuw bleven Brahmanen en de orthodoxe ‘kaste’-rituelen die ze vertegenwoordigden onbelangrijk in het gebied. Daarnaast bleef mobiliteit verweven met de plaatselijke economie, omdat zowel het herders- als boerenbestaan uiterst precair bleven.

Dit onderzoek bestaat uit vijf hoofdstukken. Hoofdstuk 1 biedt een ecologische langetermijngeschiedenis van Zuidoost Panjab. Vanwege de wisselvallige aard van de moesson en het gebrek aan waterbronnen behalve aan de oostelijk en westelijke grenzen, was de oogst in dit gebied altijd al onzeker. Naast de teelt van veerkrachtige gewassen als gierst die relatief weinig water nodig hadden, was het fokken van vee en kamelen, en in mindere mate ook van schapen, geiten, en paarden een belangrijke bron van inkomsten. Ook de veelvoorkomende conflicten zorgden voor kansen: de voortdurende vraag naar soldaten betekende dat in gevallen van een misoogst, boeren in dienst konden treden bij het leger van een van de vele lokale krijgsheren. Deze ‘militaire arbeidsmarkt’, zoals dat door Dirk Kolff omschreven wordt, diende als een vangnet voor boeren in het geval van droogte of hongersnood.

Hoofdstuk 2 gaat in op de verbanden die gemeenschappen bijeenhielden in Zuidoost Panjab. Hier wordt gebruik gemaakt van de inzichten van Indrani Chatterjee, die in haar studie van gemeenschappen het huishouden centraal stelt. Het hoofdstuk bespreekt drie typen huishouden: het boerenhuishouden, het vorstelijke huishouden, en het huishouden van de geestelijke. Binnen de geslachten die om deze kernhuishoudens ontstonden zorgde het principe van wederzijdse bescherming en loyaliteit voor cohesie. Verwantschap was niet beperkt tot bloedrelaties of huwelijksbanden, maar hield ook de verhoudingen tussen tot-slaaf-gemaakte en meester, patroon en cliënt, vrienden en burens, en leermeester en leerling in. Daarbij was verwantschap ook een zeer gelaagd en divers begrip. Tevens waren huishoudens en families zeer veranderlijk. Het doel van elk geslacht was om meer mensen aan te trekken, om zodoende hun ‘relationship capital’ te vermenigvuldigen.

Hoewel er een analytische scheiding tussen de bovengenoemde typen huishoudens wordt gemaakt, waren deze in de praktijk niet altijd makkelijk te onderscheiden. Zoals de casussen van de krijgsheren Bhatti en Kalsia laten zien, kon een succesvolle en populaire boerenleider ook een autonome vorst worden. Hierin speelden externe politieke actoren (zoals staten) vaak een belangrijke rol. Om hun positie te verstevigen, hadden staten de steun van dorp- en geslachtsleiders nodig. Naast hun functie als bemiddelaars tussen staat en onderdaan, traden deze mannen vaak ook in militaire dienst bij een externe patroon. Deze functies waren niet alleen lucratief; ze verhoogden ook de status en reputatie van deze plaatselijke leiders zelf. Hierdoor konden ze meer aanhang werven, wat uiteindelijk een carrière als onafhankelijke krijgshere mogelijk maakte. Een soortgelijke overlap bestond tussen de huishoudens van de geestelijke en de krijgshere. Wetenschappers als William Pinch hebben laten zien dat monniken van kloosterordes als de Gosains en Bairagis ook militair getraind werden en in dienst traden bij verschillende Indiase staten evenals bij de Engelse Compagnie. De leiders van deze kloosterordes hadden hierdoor dus zowel moreel gezag als politieke invloed.

Hoofdstuk 3 gaat in op de impact van de Britse verovering op de vooraanstaande geslachten van Zuidoost Panjab. Zoals hierboven al wordt genoemd, wantrouwen de Britten de lokale krijgsheren en vorsten, en zagen ze deze als potentiële rivalen. Vele van deze vorsten tolereerden het plunderen van naastliggende dorpen door hun onderdanen, en moedigden het soms zelfs aan. Uit het koloniale perspectief waren zulke activiteiten niet alleen misdadig, maar ook een bedreiging voor de algemene vrede. Daarnaast gaf de Compagnie door deze vorstendommen te laten bestaan ook veel potentiële belastinginkomsten prijs. Daarom besloot het koloniale bewind onder het mom van goed bestuur om de

domeinen van deze vorsten over te nemen. Om dit te kunnen doen hervormde de staat de wettelijk basis om grond te kunnen bezitten. Vrouwen, geadopteerde kinderen, en buitenechtelijke kinderen, werden wettelijk onbekwaam verklaard om land te erven en na te laten. Ook de definitie van een klooster en de regels voor de overdracht van kloosterlijk bezit werden aangepast, om zodoende de gronden van de grote kloosterordes in te nemen.

De laatste twee hoofdstukken onderzoeken de impact van kolonisatie op de boeren- en herdersbevolkingen van Zuidoost Panjab. Om deze groepen in toom te houden, plaatste de staat meer politie- en legereenheden in het gebied. Door de aanval op lokale vorsten had de koloniale overheid ook de militaire arbeidsmarkt ontmanteld, waardoor de kansen op militaire dienst en patronage voor de boerenbevolking fors waren verminderd. Terwijl kleinschalige veeroof nog steeds voorkwam, waren de grootschalige plunderexpedities van de vorige eeuw uitgeroeid. Vergeleken met deze 'pacificatie'-maatregelen waren koloniale pogingen om de landbouw in Zuidoost Panjab uit te breiden minder succesvol. Een reden hiervoor was de hoge belasting die door de Compagnie inde. Aanvankelijk was deze zo hoog dat het tot de emigratie van de plaatselijke bevolking leidde. Maar zelfs nadat de staat een lagere en flexibelere belastingnorm vaststelde, bleef de hoogte van de opbrengst onzeker.

Ondanks de ongunstige ecologie nam de landbouw een belangrijker rol in de plaatselijke economie in, met name langs de oevers van het Yamuna en Satlaj. Dit was deels omdat andere mogelijke inkomstenbronnen, zoals militaire dienst, plunderen, en veefokken, minder lucratief werden. De plaatselijke bevolking had dus minder opties om in haar levensonderhoud te voorzien, terwijl de oogst onvoorspelbaar bleef. Naast het klimaat en de hoge belastingen zorgde ook de toenemende commercialisering van de landbouw voor onzekerheid. In de rivierdelta had de boer niet de gelegenheid om zijn oogst zelf naar de markt te brengen. Hij was dus afhankelijk van de professionele graanhandelaar, die tevens de prijs van de goederen, de opbrengst en winstmarge bepaalde. Als er hoge graanprijzen waren, had de boer hier weinig profijt van. De landbouw in deze vruchtbare streken was ook meer kapitaalintensief dan in het droge binnenland: lucratieve gewassen zoals tarwe en suikerriet hadden veel water nodig en kostten veel arbeidskracht. In het drogere en minder dichtbevolkte binnenland was de druk op de grond minder, en ondanks het omheinen van weilanden bleef veefokken een relatief winstgevende optie. Ook hief de staat hier lagere belastingen, omdat de grond minder vruchtbaar zou zijn. De gewassen die hier gedijden, waren minder kapitaalintensief en doordat de landbouw minder arbeidsintensief was, had de boer ook de gelegenheid om zelf zijn oogst naar de markt te brengen.

Het laatste hoofdstuk onderzoekt het effect van deze economische ontwikkelingen op de boerengeslachten van Zuidoost Panjab. Voor de meest invloedrijke geslachten, die vroeger vaak in militaire dienst traden bij lokale heersers en zich daarom als 'Rajputs' of vechters identificeerden, betekende kolonisatie een dubbel verlies. Het eervolle plunder- en krijgersbestaan was door het onderuithalen van de militaire arbeidsmarkt geen optie meer, waardoor ze aan een verlies van inkomsten leden. Daarnaast ervoeren ze ook een verlies aan status omdat zij in toenemende mate van landbouw afhankelijk werden. Een andere reden was de verandering in hun wettelijke positie als grondbezitters. Door koloniaal onbegrip voor de lokale verschillen tussen pachtboeren en landeigenaren, was iedereen die belasting betaalde door de staat geassocieerd als de wettelijke *eigenaar* van de grond. Hierdoor werden vele geslachten van lagere status gelijkgesteld aan de krijgersgeslachten met een hogere status. Maar degenen die door kolonisatie veruit het zwaarst getroffen werden, waren de landloze arbeiders, die op andermans land werkten en grondeigenaren moesten dienen. Naar alle waarschijnlijkheid nam het aantal van deze groep toe in de negentiende eeuw, mede door de verminderde kansen op patronage en de onzekerheid van de landbouw.

In deze deels nieuwe economie bleven het huishouden en geslacht een belangrijke rol spelen als sociaal vangnet en als middel om persoonlijk kapitaal te beschermen en te vergroten. Verhoudingen binnen en buiten het dorp, met families van verschillende status, bleven belangrijk. Van de afzondering

van dorpen en van een rigide, gesloten kastensysteem heeft dit onderzoek—in tegenstelling tot de beweringen van zowel de Cambridge school als postkoloniale historici—weinig bewijs gevonden.